

IGNORED EUROPEAN IDENTITIES. MUTATIONS IN THE EUROPEAN VALUES

Pompiliu Alexandru

Assist. Prof., PhD, "Valahia" University of Târgoviște

This work was supported by a grant of the Romanian National Authority for Scientific Research and Innovation, CNCS – UEFISCDI, project number PN-II-RU-TE-2014-4-1304.

Abstract: Our analysis is primarily historical. We follow, like in mirror reflection, two interpretations concerning two separate periods, separated also in time and in structure. It's about the Egyptian/Greek Antiquity on one hand and the current period, on the other hand. During the antic ante-Christian period are established the first forms of values which will suffer multiple mutations in Europe. Then, in the era of "post Christianity" or in the laic period, after the revolution of 1789, we found a new mutation of values which again changed radically. The axis of these values has a Christian origin – generally speaking – and this axis attracts, by specific reporting and interpretation, a certain attitude about the social/political action regarding the searching of an identity which is "refused" to be seen in this religious dimension.

Keywords: identity, religion, Christianity, value, identity mutation

1. Introducere

În această lucrare vom încerca să aducem câteva argumente în vederea susținerii tezei următoare: identitatea culturală – cea de tip European interesându-ne în principal – poate fi redusă în mod esențial la o anumită perspectivă împărtășită asupra unor *valori spirituale*. Cu alte cuvinte, dacă am dori să refacem harta spiritului identitar al unei anumite zone culturale, atunci „punctul de fugă” este cu siguranță dat de caracterul și dinamica unui set restrâns de *valori*

spirituale pe care comunitatea o împărtășește în sensul în care își orientează acțiunile – de la cele social-politice până la cele creatoare, tehnologice și spirituale – iar acest lucru îl face pe perioade mai mari sau mai mici de timp. Ne folosim de această terminologie care se folosește de obicei în desenul arhitectural (*perspectivă, punct de fugă*) deoarece considerăm că subiectul în cauză se pretează destul de bine unei astfel de abordări „imagistice”. Spunem că această terminologie poate fi utilizată în acest spațiu de analiză deoarece o anumită dificultate tinde să persiste în legătură cu modalitățile de înțelegere ale ideii de identitate în sens social. Identitatea europeană, identitatea unui anumit grup social, identitatea politică, sunt termeni care, analizați în contextul european par a fi lipsiți de un anumit *reper*. Imaginea de ansamblu care ar trebui să fie una cel puțin clară, este de fapt una amestecată, lipsită de o perspectivă (sau de perspective) care să orienteze înțelegerea spre unul sau mai multe numitoare comune. Este probabil o imagine frumoasă, artistică, ca un tablou care ne înfățișează suprapuneri de culori și forme, care stârnesc emoții și sentimente puternice – care merg până la a nega ideea de națiune sau a o afirma puternic, care merg spre negare/acceptare necondiționată a multiculturalismului etc. – dar această imagine care a „pornit” în căutarea identității – aparent pierdute – a Europei, este lipsită de utilitate. Imaginea arhitecturală ar încerca să corecteze acest tablou. Acest nou tip de imagine încearcă să facă tabloul util, să-l lămurească spațial/temporal. Imaginea nouă despre care vorbim este una care impune reguli de compoziție stricte.

Identificăm aceste reguli/elemente a fi cele care stabilesc un sens, o perspectivă explicativă a ceea ce este identitatea în forma valorilor.

2. Forme identitare

Când vorbim despre identitate este necesar să o plasăm exact în universul discursiv propriu unui anumit înțeles al său, altfel riscăm să producem confuzii destul de grave. Termenul capătă sensuri stricte în funcție de domeniul în care apare. Astfel, despre identitate se poate vorbi în sensurile următoare: logic, psihologic, sociologic, antropologic, filosofic și din perspectiva științelor exacte. Suprapunerea sensului strict logic, fără amendamente și nuanțări, sensurilor căpătate în spațiul psihologic sau antropologic, nu ne conduce deloc la o clarificare și înțelegere a *fenomenului identitar*. Principiul identității din logică ($A=A$, orice lucru este identic cu sine însuși/ identitatea este starea specifică unui lucru care în același timp și sub același raport rămâne

neschimbată, etc.) este o *idee abstractă*¹. De aici până a ajunge la identitate ca *fenomen* este o distanță uriașă. Nu este locul aici să analizăm întreaga transformare. Una este identitatea logică despre care vorbeam și alta este identitatea psihică. Erik Erikson² distinge astfel între patru tipuri de identități care *coexistă în același timp*, dar sub raporturi diferite în aceeași persoană. Există o identitate a Eul-ui – continuitatea temporală a psihicului – o identitate personală – alcătuită din suma idiosincraziilor care fixează diferențele dintre persoane – o identitate socială, o identitate culturală – rolul socio-cultural pe care îl joacă un individ.

Următorul nivel este acela al identității unui grup, mase, națiuni. Aici vorbim despre o identitate de un cu totul alt tip. Intrăm în fenomenologia de tip sociologic și/sau antropologic. Individul este doar un element care alcătuiește un ansamblu, care are un comportament specific, independent de existența acestui individ.

Problema noastră privește o anume astfel de identitate. Este vorba despre cea la nivel european. Cum arată, care este specificul acestei identități europene? Nu pornim de la întrebarea pe care o găsim nejustificată, și anume: există o identitate europeană? Această întrebare este desuetă, în opinia noastră. Atât timp cât vorbim despre o cultură de tip european – occidentală, est-europeană – vorbim automat despre o identitate. Altele sunt problemele legate de aceasta, nu existența/non-existența ei.

3. Punerea problemei

Cum se ajunge la această teză mai sus menționată? De la care problemă pornește teza aceasta? Ceea ce se poate observa de la înființarea Uniunii Europene până astăzi este faptul că ideea de *identitate europeană* ar fi mai mult o construcție. Se *căuta* în mod forțat această identitate, care după unele voci ar exista foarte bine, iar după altele nici nu s-ar pune problema unei astfel de identități. Considerăm că tezele care vorbesc despre lipsa sau inexistența unei astfel de identități la nivel european nu se susțin într-o analiză antropologic culturală decât foarte

---

¹ O teorie extrem de interesantă cu privire la principiul identității este oferită de Șt. Odobleja – *Introducere în logica rezonanței* (Editura Scrisul Românesc, Craiova 1984). Autorul arată că toate principiile logice sunt variante sau moduri de înfățișare ale unui singur principiu, acela al identității. Așadar, în logică nu ar exista, de fapt, decât un singur principiu pur, și anume acela al identității.

² E. Erikson – *Identity: Youth and Crisis; Identity and the Life Cycle*

dificil. Ceea ce ne interesează aici este de fapt dificultatea cu care se construiește argumentul care susține această identitate.

Până acum, așa cum reiese și din concluziile lui G. Durand³, toate civilizațiile care s-au format de-a lungul epocilor, au avut un set de valori *pro-puse*, care le stăteau în față, la care se raportau, iar cursul timpului definea cultural indivizii care se formau și se modelau după aceste valori. Astăzi, în civilizația occidentală, pe care o putem considera „cea mai puternică din istorie”⁴, individul nu mai este modelat de valorile constitutive apariției acestei civilizații. S-a produs o ruptură între valori și indivizi. Alienarea se produce atât la nivelul identității individuale/sociale, cât și la nivelul valorilor (valorile se relativizează, se estompează, își pierd puterea și mai ales forma, amalgamându-se). Dar cum apare acest fenomen? Suntem de acord cu A. Malraux⁵ că această ruptură apare printr-o *deplasare*. Valorile, care în mod curent sunt *pro-puse*, adică își au o origine clar transcendentă – chiar mergând pe o interpretare ficțională a statutului valorii, în sensul că fundamentul acestora este perceptut a fi undeva în afara noastră – trec acum într-un regim nou, transcendental, folosindu-ne de un sens kantian de astă dată. Apare un fel de *suficiență de sine*, apare *Eul* ca fundament ultim al valorilor. *Sinele*, în sens jungian, este cel care *propune* anumite valori, iar întregul arsenal al acestuia, când se manifestă la nivelul conștiinței, dă o puternică impresie de *venit din exterior*. Arhetipurile sunt percepute de conștiință ca venind din afara ființei. Sunt transcendente. De aceea o seamă de structuri culturale, în timp, au stat de fapt pe umerii religiei. Religia era cea care propunea, care întărea, care făcea să apară acest set de valori. Iar sursa este *Sinele* – identificat fie cu unul Suprem, fie, ca în Creștinism, cu un *Sine* individual, dar parte a unuia Suprem. Mutația occidentală s-a produs în momentul în care *Eul* a preluat sarcina *Sinelui*. *Eul* este cel care percepe orice creație ca aparținându-i sieși și numai sieși. Valorile vin din *interiorul* nostru. Se respinge orice transcendență. Noi ne definim pe sine și numai noi putem face acest lucru. A spune că o valoare poate fi impusă din exterior înseamnă a intra într-o lume a iluziilor, a ficțiunilor. Realitatea *Eului* este cea care întărește prezența de sine a individului, iar lumea se construiește ca sumă a indivizilor. Limitele lumii sunt limitele cantitative ale indivizilor. În acest fel apare o respingere,

³ G. Durand – *Introduction à la mythologie. Mythes et sociétés*

⁴ Despre această decădere și posibile explicații legate de civilizația occidentală, a se vedea și H.-R. Patapieevici – *Partea nevăzută decide totul*

⁵ A. Malraux – *Antimemorii*, vol. I + II (*Oglinda limburilor; Frânghia și șoarecii*)

o negare a originiei acestui sistem de valori, care cândva aparținea/s-a format în sânul Creștinismului. Pozitivismul a întărit această afirmare a Eul-ui care privește lumea și universul ca pe un mecanism. Suprema creație, desăvârșirea totală în întreaga istorie a omenirii o constituie un lucru în care Eul excelează: tehnologia⁶. Este proiecția de sine a Eul-ui. Așadar, mutația s-a produs printr-o trecere de la exterior spre interior. Rezultatul este o *alienare* a individului, o intrare a acestuia într-o stare de non-autenticitate, cum spune Arendt, în care se proiectează pe sine în obiectele tehnice. De fapt, fundamentul valoric este considerat ca aparținând Eul-ui, interiorului pur – „Eu/Socialul sunt cel care stabilește x valoare, lege, independent de orice religie/dogmă etc.” – dar rezultatul imediat este o fugă continuă spre exterior. Omul este dependent acum de acest mecanism interior transpus în afară. Practic, Eul se revarsă pe sine în aceste obiecte mecanice, lipsite de *suflet*, dar care îl ajută acum să existe în lume. *Imitatio Christi*, sau orice formă de *imitatio* de tip spiritual se reduce la o *imitatio* a mecanismului. Omul caută cu ardoare să se creeze pe sine, să creeze mașina prevăzută cu conștiință. Vedem această goană, această căutare în mai toate manifestările culturale – de la filmele hollywoodiene, până la căutățile noilor științe fizice și neurofizice – căutăm să ne repunem de fapt în afară. Imaginea de sine, suficiența de sine a Eul-ui caută acum mișcarea contrară.

Efectul imediat, la nivel social, este o respingere puternică, chiar agresivă a Creștinismului, și o întărire, o subliniere și transformare a Laicității ca fiind o valoare supremă. Iată așadar fundamentul problemei noastre. De aici începe metamorfoza valorilor care merge mână în mână cu identitatea socială.

4. O linie istorică

De obicei ne definim cultural, noi europenii, pornind de la cultura și civilizația grecească, sau cea romană, combinându-le pe acestea sau așezându-le pe terenul creștin. Singura noastră legătură puternică, conștientizată, cu extra-Europa este Asia Mică, de care ne leagă Creștinismul ale cărui valori stau, incontestabil, la baza Europei în ansamblul său. Grecia Antică este cea care

---

⁶ Poate că cele mai interesante analize făcute vreodată influenței tehnologiei asupra societății, precum și analizele cu privire la rațiunile de a fi ale obiectului tehnologic au fost făcute de H. Arendt – *Conștiința umană*, și G. Simondon – *L'individuation à la lumière des notions de forme et d'information*.

a făcut posibilă apoi Roma Antică, care combinată cu Creștinismul au format o multitudine de forme culturale care au condus în final la identitatea Europei despre care vorbim astăzi fie în termeni pozitivi sau negativi, fie susținând puternic existența acestei identități, fie negând-o puternic. Pentru noi, europenii, istoria începe odată cu Homer și în Grecia! Istoria omenirii se spune că ar începe de la Sumer – „oficial” vorbind – dar pentru Europa, istoria începe odată cu Grecia. Chiar dacă în mediile profesionale este bine știut faptul că însăși Grecia stă pe umerii Egiptului, nu se discută prea mult și nu se intră prea mult în detalii în legătură cu această filiație în afară de spațiul acesta academic. Toate civilizațiile lumii vorbesc despre o origine a lor. Cele mai puternice – cea hindusă, chineză și egipteană – vorbesc despre o origine mitică – de la *Legea lui Manu*, care originează tot Universul în Brahman, și mai apoi primul om civilizată apărut în spațiul Indiilor, până la *Dao* și primul Împărat, cel Galben, care ar fi existat în aceeași măsură în care am putea să spunem că nu a existat, și până la Atum-Ra, zeul care a făcut ca Egiptul să apară brusc, cu întreaga sa civilizație care nu a suferit moduri primitive – dar civilizațiile grecească, romană, chiar dacă își află originea transcendentă, când vine vorba despre originea *pământescă* a acestora, găsim că această origine se află de fapt nu în spațiul respectiv, ci cresc deja pe un teren cultural anterior existent. Grecia Antică și apoi întreg edificiul civilizatoriu stă negreșit pe umerii Egiptului. Rădăcinile acestea se văd greu astăzi sau, așa cum am spus, doar în ochii unor spații academice. Cultura grecească poate fi privită arborescent, pornind de la forme primitive spre forme complexe, elaborate. Vorbim despre o „epocă de piatră, a fierului, a bronzului” în acest spațiu european. De la o epocă la alta asistăm la o *evoluție*, la o rafinare, la o *creștere* organică a culturii și civilizației. Paradoxul egiptean este că în toate aceste perioade civilizația se prezintă unitar, complet dezvoltată. Nu avem un primitivism egiptean. Oricât de adânc am săpa, toate straturile dovedesc o cultură și o civilizație gata conturate, *perfect* cizelate.

Amintim aici două surse răslețe dar interesante care leagă Egiptul de Europa. În primul rând, referindu-ne la ultimul aspect despre care am vorbit mai sus, este cunoscută remarca lui Herodot cu privire la egipteni: „egiptenii au stabilit ei înșisi obiceiurile și legile conform unui mod contrar celorlalți oameni.”⁷ Chiar în Antichitate, *modul de a fi* al egiptenilor constituie o enigmă. Ei reprezintă o *apariție* inedită, aproape contrară naturii, în ordinea și ritmul celorlalți

---

⁷ Remarca, cu privire la Herodot, aparține lui J. Baltrušaitis – *La quête d'Isis*, p. 9.

oameni. Cea de-a doua remarcă cu privire la egipteni, de astă dată privind modul de a se raporta al egiptenilor față de greci, îl întâlnim la Platon. În faimosul său dialog, *Timaios*, care constituie până astăzi unul dintre cele mai interesante texte care au generat efecte în toate disciplinele cunoașterii – de la mistică și religie până la matematică și astronomie – întâlnim povestirea unui dialog între bătrânul înțelept Solon și un bătrân preot egiptean. Solon caută un răspuns legat de vechimea, în raport cu prezentul său, a primului om – numit aici Phoroneus (*alias* Adam pentru iudaism) și Niobe (*alias* Eva). Solon plasa existența acestui prim om, precum și a supraviețuitorilor potopului (Deucalion și Pyrrha) într-un timp destul de „apropiat” de prezentul lor (doar opt mii de ani înaintea lor). Bătrânul preot egiptean îi răspunde bătrânului înțelept Solon:

*Solon, Solon, voi grecii sunteți mereu copii; nu există grec bătrân. [...] Sunteți toți tineri la suflet, căci nu aveți în el nici vreo opinie veche și nici vreo învățătură încărunită de vreme. Iar cauza este aceasta: multe și felurite au fost, și vor mai fi, modurile în care au pierit oamenii: cele mai importante s-au datorat focului și apei, iar altele, mai neînsemnate, multor altor cauze.*⁸

Egiptenii tratează pe greci ca pe niște copii. Din continuarea dialogului se deduce că această „tinerețe”, această naivitate a lor se datorează acestei scurte perioade de timp pe care au trăit-o de când există, neavând timpul necesar unei bune exersări a experiențelor. Egiptul a trecut prin numeroase perioade de creșteri și aneantizări, a avut tot timpul pentru a se maturiza, pentru a se solidifica.

Împrumuturile nu se opresc aici. În secolul XIV î. Hr. (1390) în vremea faraonului Amenhotep III, apare una dintre cele mai interesante figuri ale istoriei Egiptului. Este vorba despre fiul acestuia, Akenaton, considerat unul dintre cei mai mari mistici ai lumii. Acest faraon, încă din tinerețe este cuprins de extaze mistice. El va reforma atât religia, estetica vremii, cât și societatea egipteană împreună cu politica. Șocul „cultural” este imens la acea vreme. Personajul acesta reprezintă un nod al culturii egiptene. Akenaton este căsătorit cu sora sa, Baketaton, iar unul dintre fiii săi va fi Tutankamon (se presupune că ar fi fost mama acestuia fie Baketaton, fie

---

⁸ Platon – *Timaios*, (trad. Cătălin Partenie), în *Platon. Opere*, vol. VII, 22b, c.

Nebetah)⁹. Faraonul va fi cel care va introduce adorarea noului zeu Aton – cel care îl înlocuiește pe Amon. Diferențele dintre zeii panteonului egiptean nu sunt decât de nuanță. Separarea dintre aceștia considerăm că este doar una de natură subtilă. Ceea ce este de reținut aici este faptul că acest nou zeu, de fapt *forma nouă a acestui zeu care este revelată în extazele faraonului* seamănă extrem de mult cu imaginea solară a creștinismului, întruchipat în Iisus. Nu exagerăm deloc în cazul în care suprapunem imaginea lui Aton cu cea a lui Iisus. Aton este un zeu al iubirii, al luminii solare – simbolul discului solar este comun celor două religii. Să nu uităm că religia Creștină – cea care vine în linia lui Avraam și a copilului său Isaac – este privit a fi sub simbolul discului solar – Iisus este Soarele, iubirea sa mistuie credincioșii etc. – în timp ce religia soră, cea care vine în linia fratelui lui Isaac, Ismail, având așadar tatăl comun, pe Avraam, stă sub simbolul Lunii. Akenaton vorbește despre egalitatea fiilor lui Aton – oamenii – în fața acestuia. Nu există sclavi sau bogați, toți sunt egali. Iubirea este legea universală. Non-violența este esența vieții cu adevărat umane. Mai mult decât atât, simbolul care apare de astă dată este ansa, sau crucea egipteană (*crucea ansata* = crucea cu mâner, crucea vieții).

Ideile de bază, fondul simbolic este așadar stabilit în perioada aceasta. Nu va avea efectul scontat această nouă „modă” egipteană. Nu cu aceeași forță precum creștinismul care va veni peste o mie de ani, aproape revenind la aceste valori anterior enunțate. Iată așadar un exemplu de simetrie istorică. Este o filiație? Este o sincronie? Este o repetare, la alt nivel, a creștinismului care ar fi avut inițial o „formă” egipteană? Din perspectiva sociologică, luând ca punct de reper prezentul, am spune că ceea ce s-a întâmplat în timpul lui Akenaton a fost o „încercare”, un fel de explozie creștină *avant la lettre*. Psihologia socială a egipteanului antic a atins un „nerv” care a stârnit accentele acestora valorice care se vor relua peste o mie de ani, intrând de astă dată în Europa prin Asia Mică.

Iată, așadar, creștinismul cu valorile sale repus la lucru. De fapt, este vorba de ansamblul de valori pe care acesta l-a generat. Reacția preoților, după moartea lui Akenaton, a fost una de a reinstaura valorile vechi, cât mai repede. Această religie – să îi spunem creștinism *avant la lettre* – nu a avut timp să se maturizeze. Se petrece acest lucru în Europa zilelor noastre. De fapt,

---

⁹ Sugerăm excelentul roman al lui Mika Valtari – *Egipteanul*, roman care descrie exact această perioadă a domniei lui Akenaton.

vorbim despre o redeschidere, o mutație, așa cum vorbeam mai sus, pornind de la Revoluția de la 1789.

Considerăm că acesta este momentul precis care poate fi marcat pe harta schimbărilor valorice. Ideea de *Laicitate* este deja cuprinsă în valorile creștine. De fapt, laicul nu este un necredincios, așa cum se interpretează astfel, mergând până la a suprapune sensul cu acela de *ateu*. Laicul este credinciosul obișnuit, care nu este un element al instituției bisericești. De la revoluția amintită până la Luc Ferry și UE, termenul s-a îndepărtat tot mai mult de sensul său care îl leagă de aspectul religios, pentru a-l asocia mai mult cu ateismul. Rémi Brague, în prefața cărții lui Joseph Weiler, *L'Europe Chrétienne ? Une excursion*¹⁰ povestește cum au fost respinse pe rând orice referințe la aspectul creștin-religios din Carta UE. Tot ceea ce trimeea la Europa Creștină, Iudeo-Creștină, sau la cel religios pur și simplu, a fost înlocuit cu „patrimoniul spiritual și moral al Europei”!¹¹

5. Identitatea Europeană ignorantă și ignorată

Sistemul de valori care se revendică de la Religia Creștină suferă așadar o mutație, poate unică în istoria culturii și civilizației. Este vorba despre sistemul valoric care conține în sine și valoarea (gena) autoanulantă. În momentul maturității Europei această valoare s-a activat. Iar odată cu activarea ei s-a instalat și criza identitară. Semnul maturității este, desigur, apariția unor noi instituții, cea a Uniunii Europene, a Parlamentului European, a Comisiei etc. Aceste instituții se construiesc inițial pe valori de sorginte creștină, dar și pe această valoare nou activată, cea care face posibilă anularea istorică. Criza identitară se instalează, iar efectele sale le vedem la fiecare pas în acțiunile politice și sociale. În afară de câteva beneficii, pe care le-am putea număra pe degete, în rest lucrurile par a se adânci și agrava. Identitatea aceasta în criză poate fi, până la un anumit punct, considerată, așa cum înclinăm să procedăm acum, a fi una *imaginară*. Ne alintăm, ca europeni, cu tot felul de exerciții mentale legate de reguli și valori. Încercăm să forțăm lucrurile și să vedem *cum am arăta, ca identitate, dacă am scoate fundamentul religios/transcendent din ecuație?* Rezultatul este o afirmare a unor valori care „par” a fi născute

¹⁰ Joseph Weiler - *L'Europe Chrétienne ? Une excursion*.

¹¹ R. Brague *apud* Patapievic, *op. cit.*, p. 104.

din Rațiunea lipsită de orice legătură cu extra-experiențialul și transcendentul. Ateismul-Laicizarea este numele acestei noi valori. Ateismul este axul în jurul căruia se definesc noi termeni, precum *toleranța* (care nu este cea creștină!), este, dacă doriți, revoluționara *nouă toleranță*, noua *liberă gândire*, noua *libertate umană*, noul *naționalism* ca *pluralism și/sau amestec etnic*, noua *compasiune față de aproape* (care merge tâmp până la a proteja altele culturi care intră mai mult sau mai puțin agresiv în Europa, chiar în detrimentul propriei existențe și chiar cu riscul de a anihila complet identitatea), etc.

6. Concluzie

Se instituie așadar o relație între identitatea personală/socială a indivizilor și identitatea culturală a europenilor care se construiesc pe sine în funcție de sistemul de valori pe care societatea se sprijină. Acest sistem de valori merge în doi timpi. Primul moment este cel istoric, cel organic, să îl numim. Cel *orientat*, așa cum este orice sistem de valori care a stat de-a lungul istoriei la baza oricărei civilizații. Este orientat spre punerea în act a acestor valori, spre punerea în experiență la nivel general, de la acțiunea socială simplă la cea politică, psihologică, antropologică, culturală, tehnologică. Dar pentru prima oară în istorie apare un astfel de sistem valoric care conține în sine germenul auto-limitării. Până acum conflictul cultural genera o anulare sau o transformare care se repercuta asupra populațiilor prin schimbări majore de identitate. Acum nu se mai vorbește despre un *conflict* cultural, civilizatoriu. Acum vorbim despre un *contact între culturi*. Iar acest contact este menținut rațional și pozitiv, încercând să modificăm cursul organic, natural, cel prin care o cultură poate să înghită, să anuleze pe alta. Contactul se dorește a fi unul benefic pentru ambele culturi care sunt păstrate mai mult sau mai puțin artificial în viață. Multi-culturalismul acest fenomen îl pune în mișcare – tendința de a păstra și a perpetua orice formă de cultură, de obicei minoră. Contactul este raționalizat, este controlat prin acțiuni de tip politic, prin limitare a presiunii majorității sau a dominantului. În filosofia politică se vorbește despre o *limitare a puterii ca act pur al oricărei științe politice*, iar acest principiu este transpus și la alte niveluri. Cel cultural-identitar este un astfel de teren de încercări. Ori rațiunea nu poate învinge totdeauna natura. Al doilea moment valoric este acest sâmbure care apare în sânul unei culturi. Negarea de sine pentru a merge spre o schimbare

identitară nu prin conflictul cu alte culturi sau cu „moartea naturală” a unei civilizații; acum avem germenul autolimitării în însuși acest sistem valoric. Momentul doi s-a activat, acum nu mai este cale de întoarcere. Lucrurile vor merge fie spre o anulare de sine, și în acest moment ceea ce cunoaștem din Europa va dispărea și se va dizolva într-o nouă identitate, fie criza identitară de acum se va *vindeca* și își va asuma experiența prin care a trecut. Iar această vindecare nu poate fi gândită altfel decât printr-o întoarcere la primul moment, sau o revenire la esența valorilor istoric atestate. O mutație dinspre Eu spre Sine, cum ar spune Jung.

Bibliografie

- Arendt, H. – *L'Humaine Condition*, Edition Gallimard, Paris 2012
- Baltrušaitis, J. – *La quête d'Isis*, Edition Flammarion, Paris 1997
- Durand, G. – *Introduction à la mythologie. Mythes et sociétés*, Albin Michel, Paris 1996
- Erikson, E. – *Identity: Youth and Crisis*, W.W. Norton & Co., New York, London 1968;
- Erikson, E. – *Identity and the Life Cycle*, W.W. Norton & Co., New York 1994
- Malraux, A. – *Antimemorii*, vol. I + II (*Oglinda limburilor; Frânghia și șoarecii*), Editura RAO, București 1994.
- Patapieevici, H.-R. – *Partea nevăzută decide totul*, Editura Humanitas, București 2015
- Platon – *Timaios*, (trad. Cătălin Partenie), *Opere*, vol. VII Editura Științifică și Enciclopedică, București 1993
- Simondon, G. – *L'individuation à la lumière des notions de forme et d'information* Millon, Paris 2005
- Waltari, M. – *Egipteanul*, Editura Polirom, Iași 2013
- Weiler, J. - *L'Europe Chrétienne ? Une excursion*, Editions Cerf, Paris 2007